

Samisk som førstespråk for elever med tegnspråk (Utkast)

Læreplankode: SAT01-01

Status: Gruppens utkast til spørring

Om faget

Fagets relevans og sentrale verdier

Samisk for elever med tegnspråksopplæring, er et sentralt fag for kommunikasjon, kulturforståelse, danning og identitetsutvikling. Faget skal ta utgangspunkt i elevenes bakgrunn, i samisk kultur og samiske verdier som blant annet tradisjonell kunnskap, slekts- og familierelasjoner og områdetilhørighet. Faget skal fremme verdier og positive holdninger som bidrar til å støtte opp om det samiske fellesskapet både lokalt og i hele Sápmi/Sábme/Saepmie. Læreplanen i samisk for elever med tegnspråk, må ses i sammenheng med læreplanen i norsk tegnspråk og læreplanen i norsk for elever med samisk og tegnspråk. Fagene skal gi elevene tilgang til de ulike språkene og til kulturenes tekster, sjangre og språklige mangfold. Sammen skal fagene bidra til å danne grunnlag for flerspråklighet og gi muligheter for deltakelse på ulike arenaer. Samisk for elever med tegnspråk og norsk for elever med samisk og tegnspråk skal ruste elevene til å delta i demokratiske prosesser og forberede dem på et arbeidsliv som stiller krav om variert kompetanse i lesing/avlesing, skriving/tekstproduksjon og muntlig kommunikasjon gjennom tale og/eller tegnspråk og gjennom tolk.

Alle fag skal bidra til å realisere verdigrunnet for opplæringen. Samisk for elever med tegnspråk skal sammen med norsk tegnspråk og norsk for elever med samisk og tegnspråk utvikle elevens muntlige og skriftlige språkområde. I faget blir elevene kjent med samiske muntlige tradisjoner, skriftlige tekster og språklig mangfold, og dette skaper rom for opplevelser, tolkning og refleksjon. Faget skal bidra til at elevene blir trygge språkbrukere og utvikler et positivt selvbilde og en trygg identitet og opplever at språklig mangfold og flerkulturell kompetanse blir verdsatt som en ressurs i samfunnet. Et godt språklig og kulturelt grunnlag er en forutsetning for å utvikle utforskertrang og skaperglede og bidrar til å forberede elevene på livslang læring. Faget skal bidra til at elevene utvikler god dømmekraft, gjennom å utvikle deres evne til kritisk tenkning og deres etiske bevissthet.

Faget skal bidra til elevenes sosiale læring og til at elevene forberedes til å delta i demokratiske prosesser innenfor ulike samfunnsområder og i arbeidslivet. Faget skal bidra til at elevene ser på sin samiske kompetanse som en ressurs i samfunnet, og til at de rustes til å ta del i både tradisjonelle næringer og framtidens arbeidsliv. Elevene skal kunne bruke sin flerspråklige og flerkulturelle kompetanse i ulike samiske, nasjonale og internasjonale sammenhenger og i urfolkssammenhenger.

Kjerneelementer

Sámástit/Sámástit/Saemiesticidh

Elevene skal få positive opplevelser ved å lytte/avlese og ved å kunne uttrykke seg gjennom tale og/eller tegnspråk i forskjellige sammenhenger. De skal presentere, fortelle og diskutere ved bruk av tale og/eller

tegn på hensiktsmessige måter, både spontant og planlagt, foran et publikum og med bruk av digitale ressurser. De skal lytte til/avlese andre og bygge på andres innspill i faglige samtaler.

Lesing og skriving

Elevene skal lese tekster for å oppleve, bli engasjert, undre seg, lære og få innsikt i andre menneskers tanker og livsbetingelser. Elevene skal lese et variert og bredt utvalg av ulike typer digitale og papirbaserte tekster. De skal lese og oppleve tekster som kombinerer ulike uttrykksformer. Tekstene skal være knyttet til elevenes egen samtid og til samisk kultur og fortellertradisjon fra fortid og nåtid. Ved å lese skjønnlitteratur og sakprosa skal elevene få estetiske opplevelser og mulighet til å bli engasjert.

Elevene skal kunne reflektere kritisk over hva slags påvirkningskraft og troverdighet tekster har. De skal kunne bruke og variere språklige og retoriske virkemidler hensiktsmessig i egne tekster. De skal vise digital dømmekraft og opptre etisk og reflektert i kommunikasjon med andre.

Elevene skal oppleve skrivingen som meningsfull. De skal skrive tekster i ulike sjangre og for ulike formål, og kombinere skrift med andre uttrykksformer. Videre skal de kunne nyttiggjøre seg av skrivefolk. De skal kunne vurdere egne og andres tekster og bearbeide tekster etter tilbakemeldinger.

Språket som system, mulighet og mangfold

Elevene skal utvikle kunnskaper om og ferdigheter i de grammatiske og estetiske sidene ved språket. De skal beherske etablerte språk- og sjangernormer, og de skal også kunne leke, utforske og eksperimentere med språket på kreative måter hvor tegnspråk kan brukes som hjelpespråk. Elevene skal utvikle et metaspråk og begrepsapparat for å forstå og beskrive grammatiske og estetiske sider av språket. Elevene skal forstå og bruke samiske begreper, ord og uttrykk. Elevene skal kunne ta i bruk hensiktsmessige språklæringsstrategier og digitale ressurser.

Språkmangfold i Sápmi/Sábme/Saepmie

Elevene skal utvikle kunnskap om det samiske språkmangfoldet i ulike områder. De skal få kunnskap om situasjonen til de samiske språkene i Sápmi, både i et historisk perspektiv og i samtidsperspektiv gjennom utforskning. Elevene skal ut fra et allsamisk perspektiv og ut fra et urfolksperspektiv utvikle kompetanse i og bevissthet om sammenhengene mellom språk, kultur og identitet. De skal forstå sammenhengen mellom språk, kultur og identitet, og forstå sitt eget og andres språklige situasjon i Sápmi.

Tverrfaglige temaer

Folkehelse og livsmestring

I samisk som førstespråk for elever med tegnspråk, handler det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring om at elevene skal utvikle et positivt selvbylde og en trygg identitet som flerspråklige i et flerspråklig og flerkulturelt samfunn. Samisk språk og kultur er en viktig del av identitetsdannelsen. Temaet bidrar til at elevene kan håndtere medgang og motgang og personlige og praktiske utfordringer på best mulig måte. Verdivalg og betydningen av å sette grenser og å respektere andre hører med i faget og til temaet.

Demokrati og medborgerskap

I samisk som førstespråk for elever med tegnspråk, handler det tverrfaglige temaet demokrati og medborgerskap om at elevene skal få kunnskaper og ferdigheter slik at de kan møte utfordringer i tråd

med demokratiske prinsipper. Elevene skal få grunnlag for å reflektere over problemstillinger knyttet til flertallets og mindretallets rettigheter. De skal øve opp evnen til å tenke kritisk gjennom arbeid med teakster og ytringer, og de skal lære seg å håndtere meningsbrytninger og å respektere uenigheter gjennom refleksjon, dialog og diskusjon. Gjennom arbeid med ulike temaer og tekster skal elevene lære hvorfor demokratiet ikke kan tas for gitt, og at det må utvikles og vedlikeholdes. Temaet skal bidra til at elevene utvikler et fullverdig medborgerskap i Norge og Sápmi/Sábme/Saepmie.

Bærekraftig utvikling

I samisk som førstespråk for elever med tegnspråk, handler det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling om at elevene skal få kunnskaper og bevissthet om samenes levemåter og tradisjonelle næringer og verdier, og om hvordan dette kommer til uttrykk gjennom språket og i tekster elevene møter. Tekstutvalget skal gi bevissthet om viktigheten av å videreføre samenes tradisjonelle kunnskaper og verdier sammen med tilknytning til og respekt for naturen. Gjennom å møte fagets tekstmangfold, lese kritisk og delta i dialog kan elevene utvikle evne til å forstå og håndtere meningsinteresser og interessekonflikter som kan oppstå når samfunnet endres i en mer bærekraftig retning. Samisk for elever med tegnspråk, skal bidra til å ruste elevene til å handle og påvirke samfunnet gjennom språket. Videre skal kritisk refleksjon over tekster bidra til bevissthet om hvordan man kan fremme en bærekraftig utvikling for framtidige generasjoner.

Grunnleggende ferdigheter

Muntlige ferdigheter

Muntlige ferdigheter i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk, innebærer å kunne kommunisere og samhandle gjennom å lytte/avlese, uttrykke seg og samtale, og å kunne kommunisere i ulike spontane og forberedte muntlige kommunikasjonssituasjoner gjennom tale og/eller tegn. Utviklingen av muntlige ferdigheter i faget samisk som førstespråk for elever med tegnspråk, går fra den tidlige samhandlingen i lek og faglige aktiviteter til å uttrykke seg stadig mer presist i ulike faglige samtaler og presentasjoner på samisk gjennom tale og/eller tegn. Dette innebærer i økende grad å kunne bruke ord og begreper knyttet til faget og til samisk kultur, samfunn og tradisjonell kunnskap. Faget skal utvikle og styrke elevenes kunnskap om talespråket og ulike muntlige sjangre, fortellertradisjoner og retoriske strategier.

Å kunne skrive

Å kunne skrive i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk, er å kunne skrive ulike typer tekster. Gjennom faget skal elevene utvikle personlige skriftlige uttrykksformer og beherske skrivestrategier, rettskriving og tekstoppbygging og bearbeide et variert utvalg teksttyper. Å skrive er også en måte å utvikle og strukturere tanker på og en metode for å lære. Utviklingen av å kunne skrive går fra den grunnleggende skriveopplæringen til å planlegge, utforme og bearbeide tekster i ulike sjangre og tilpasset formål, medium og mottaker. Samisk som førstespråk for elever med tegnspråk, har ansvar for den grunnleggende skriveopplæringen, og for at elevene utvikler en funksjonell håndskrift og tastaturbruk.

Å kunne lese

Å kunne lese i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk, innebærer å lese både på papir og digitalt. Faget har et særlig ansvar for opplæringen i å kunne lese på samisk. Utviklingen av det å kunne lese i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk går fra den grunnleggende avkodingen til å lese, tolke og reflektere over tekster i ulike sjangre, for ulike formål og av ulik lengde og kompleksitet. Det innebærer å kunne lese skjønnlitterære og sakprosa tekster, å beherske lesestrategier tilpasset formålet med lesingen og å kunne vurdere tekster kritisk. Lesing innebærer også å lese sammensatte tekster som kan inneholde skrift, bilder, tegninger, tall og andre uttrykksformer.

Digitale ferdigheter

Digitale ferdigheter i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk, er å kunne bruke hensiktsmessige digitale ressurser i læring, tekstskaping og samhandling. Elevene skal kunne bruke digitale ressurser kreativt til å skape sammensatte tekster og å utvikle kritisk og etisk bevissthet om det å framstille seg selv og andre digitalt. Utviklingen av digitale ferdigheter i samisk for elever med tegnspråk går fra å lage enkle sammensatte tekster til å planlegge, utvikle og redigere sammensatte tekster basert på kunnskaper om hvordan de forskjellige uttryksformene virker sammen. Utviklingen innebærer også å vise en stadig større grad av selvstendighet og dømmekraft i valg og bruk av digitale kilder, og å følge regler for personvern og vise hensyn til andre på nett.

Kompetansemål og vurdering

Kompetansemål og vurdering 2.trinn

Kompetansemål etter 2.trinn

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- utforske og samtale om oppbygningen av og betydningen til ord og uttrykk
- lytte til / avlese skjønnlitteratur og sakprosa og samtale om innholdet
- låne og lese bøker fra biblioteket
- oppleve og bearbeide tekster gjennom lek, tegning, skriving og andre kreative aktiviteter
- leke med og utforske forholdet mellom språklyd og bokstav sammenlignet med forholdet mellom munnbevegelse og tegn i det tegnspråklige håndalfabetet
- samtale om egen flerspråklighet og diskutere hvordan samisk og tegnspråk brukes i egen hverdag
- lese enkle tekster med sammenheng og forståelse på papir og digitalt
- bruke store og små bokstaver, punktum, spørsmålstegn og utropstegn i tekster for hånd og med tastatur
- lage tekster som kombinerer skrift og bilder
- samtale om egen og andres dialekt
- bruke ord og begreper knyttet til familie, lokalsamfunn og tradisjonell kunnskap

Underveisvurdering

Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i faget. Elevene viser og utvikler kompetanse i samisk som førstespråk på 1. og 2. trinn når de utforsker og bruker språket i lekpregede aktiviteter, samhandling og til å bearbeide tekstopplevelser. De viser og utvikler også

kompetanse når de trekker bokstavlyder/munnstilling sammen til ord, leser tekster med forståelse og skriver egne tekster for hånd og med digitale verktøy.

Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst ved å la elevene være i bevegelse, leke, undre seg og bruke sansene sine. Læreren skal legge til rette for at elevene utvikler skriftlig og muntlig språk gjennom å få prøve seg fram og å være kreative. Læreren og elevene skal være i dialog om elevenes utvikling i samiskfaget for elever med tegnspråk. Med utgangspunkt i kompetansen elevene viser, skal de få mulighet til å sette ord eller tegn på hva de opplever at de får til, og hva de får til bedre enn tidligere. Læreren skal gi veiledning om videre læring og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke veiledningen for å utvikle ferdigheter i lesing, skriving og muntlighet ved bruk av tale og/eller tegn.

Kompetansemål og vurdering 4.trinn

Kompetansemål etter 4.trinn

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lese med flyt eller lytte til / avlese ulike teksttyper, og samtale om hva tekstene betyr NOTS m/tilpasninger
- velge bøker fra bibliotek ut fra egne interesser og leseferdigheter
- skrive tekster med funksjonell håndskrift og med tastatur
- fortelle, beskrive og argumentere skriftlig og bruke språket på kreative måter
- utforske og diskutere sider ved egen flerspråklighet og nærmiljøets språkmangfold
- samtale om forskjellen mellom meninger og fakta i tekster
- kombinere ulike uttrykksformer i sammensatte tekster
- bruke fagspråk om setningsoppbygging og bøyning av verb, substantiv og adjektiv i samtaler om språk og tekst
- samtale om språk og språkblanding
- bruke ord og begreper knyttet til tradisjonell kunnskap, natur og samfunn
- eksperimentere med ulike strategier for å lære

Underveisvurdering

Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i faget. Elevene viser og utvikler kompetanse i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk på 3. og 4. trinn når de leser med flyt og forståelse og bruker fagspråk i samtaler om språk og tekst. De viser og utvikler også kompetanse når de uttrykker seg i muntlige tekster ved bruk av tale og/eller tegn, og i skriftlige og sammensatte tekster.

Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst ved at elevene får være i bevegelse, leke, undre seg og bruke sansene sine. Læreren skal også stimulere til lærelyst ved å legge til rette for at elevene får anledning til å prøve seg fram og bruke kreativitet og fantasi i arbeidet med å utvikle ferdigheter i faget gjennom varierte arbeidsmåter. Læreren skal legge til rette for at elevene utvikler kompetanse gjennom praktisk arbeid, samtaler og meningsutvekslinger. Læreren og elevene skal være i dialog om elevenes utvikling i samisk for elever med tegnspråk. Med utgangspunkt i kompetansen elevene viser, skal de få mulighet til å sette ord eller tegn på hva de opplever at de får til, og hva de får til bedre enn tidligere. Læreren skal gi veiledning om videre læring og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke veiledningen for å videreutvikle kompetansen sin i faget.

Kompetansemål og vurdering 7.trinn

Kompetansemål etter 7.trinn

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- leke med språket og prøve ut ulike virkemidler og framstillingsmåter i egne tekster
- avlese/lytte til og videreutvikle innspill fra andre og begrunne egne standpunkter i samtaler
- reflektere over hvordan muntlige fortellertradisjoner og verdier gjenspeiler seg i samisk litteratur
- lese et bredt utvalg teksttyper og samtale om form og innhold
- bruke lesestrategier tilpasset formålet med lesingen
- beskrive, fortelle, argumentere og reflektere i ulike skriftlige sjangre og for ulike formål
- utforske samspillet mellom skrift, bilder og andre uttrykksformer og lage egne sammensatte tekster
- gi tilbakemelding på medelevers tekster ut fra kriterier og bruke tilbakemeldinger i bearbeiding av egne tekster
- forstå og bruke ulike språklige virkemidler i egen tekstsaking
- skrive tekster med struktur og mestre sentrale regler for rettskriving, ordbøyning og tegnsetting
- reflektere over hvordan andre språk påvirker samiske språk
- utforske og beskrive noen likheter og ulikheter mellom egen og andres dialekt og skriftspråket
- utforske og bruke ord og uttrykk knyttet til samfunnsliv, naturbruk og tradisjonell kunnskap
- reflektere etisk over hvordan eleven framstiller seg selv og andre i digitale medier
- orientere seg i faglige kilder på bibliotek og digitalt, vurdere hvor pålitelige kildene er og vise til kilder i egne tekster

- forklare og bruke kunnskaper om språkets formverk, vanlige typer ordavledninger og setningsoppbygging

Underveisvurdering

Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse. Elevene viser og utvikler kompetanse i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk på 5., 6. og 7. trinn når de presenterer ulike språklige og faglige emner, og når de leser kortere og lengre tekster i ulike sjangre og samtaler om form og innhold i tekstene, og når de varierer lesemåter og lesestrategier etter formålet med lesingen. Elevene viser og utvikler også kompetanse når de bruker metaspråk i samtaler om språkets formverk og om språklig variasjon og i samtaler om egne og andres tekster i skriveprosesser. Videre viser og utvikler elevene kompetanse når de leser kortere og lengre tekster i ulike sjangre, og når de varierer lesemåter og lesestrategier etter formålet med lesingen. Elevene viser og utvikler kompetanse når de bruker skrivestrategier til å planlegge og skape ulike typer tekster, og når de uttrykker seg med hensiktsmessige språklige strukturer tilpasset innhold, sjanger, form og formål.

Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst ved å tilrettelegge for varierte arbeidsmåter. Læreren og elevene skal være i dialog om elevenes utvikling i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk, og elevene skal få mulighet til å prøve seg fram. Med utgangspunkt i kompetansen elevene viser, skal de få mulighet til å sette ord på hva de opplever at de får til og hva de får til bedre enn tidligere. Læreren skal gi veiledning om videre læring og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke veiledningen for å videreutvikle kompetansen sin i faget og for å forbedre egne tekster.

Kompetansemål og vurdering 10.trinn

Kompetansemål etter 10.trinn

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjenkjenne og bruke ulike språklige og estetiske virkemidler og retoriske appellformer
- reflektere over hvordan ulik språkbruk kan uttrykke holdninger til medmennesker
- utforske hvordan språk kan uttrykke ulike holdninger
- sammenligne sagn- og eventyrvarianter og muntlige tradisjoner fra ulike samiske områder
- lese ulike teksttyper, og reflektere over tekstenes innhold, sjangertrekk og virkemidler
- lese, sammenligne og tolke ulike teksttyper av varierende lengde og kompleksitet
- velge og bruke hensiktsmessige lese- og læringsstrategier i arbeid med faget
- bruke fagspråk og argumentere saklig i egen skrivning, i samtaler og skriftlige framstillinger om samiskfaglige og tverrfaglige temaer
- lage sammensatte tekster og begrunne valg av uttrykksformer
- bruke regler for rettskriving, språkets formverk og tekstbinding i skriftlig kommunikasjon og tekstskaping

- bruke relevante begreper og fagspråk knyttet til ulike samiske emner og verdier
- utforske og gjøre rede for noen likheter og forskjeller mellom samiske språk
- reflektere over hvordan andre språk påvirker samiske språk og hvordan man kan bevare og utvikle samisk på ulike arenaer
- reflektere over hvordan samiske tenkemåter, samiske muntlige fortellertradisjoner og samiske verdier kommer til uttrykk i samisk litteratur
- bruke kilder på en kritisk måte, markere sitater og vise til kilder på en etterrettelig måte i egne tekster

Underveisvurdering

Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i faget. Elevene viser og utvikler kompetanse i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk på 8., 9. og 10. trinn når de uttrykker seg muntlig og skriftlig med et variert og sikkert språk om ulike faglige emner. Videre viser og utvikler de kompetanse når de tilpasser egne muntlige og skriftlige framstillinger til mottaker, innhold og formål. De viser og utvikler kompetanse når de leser kortere og lengre tekster i ulike sjangre, utforsker tekstenes kontekster og reflekterer over hvordan konteksten påvirker teksttolkningen. De viser og utvikler også kompetanse når de bruker fagspråk, argumenterer, reflekterer og eksperimenterer med tekster i ulike sjangre og for ulike formål. Videre viser de kompetanse når de bruker fagspråk i arbeid med å planlegge og bearbeide ulike typer tekster ut fra kunnskap om språk og tekst, ut fra faglige kriterier, og ved å utforske og reflektere i samtaler og tilbakemeldinger fra andre om egne og andres tekster i skriveprosesser.

Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst gjennom varierte aktiviteter der elevene arbeider både alene og sammen med andre. I aktivitetene skal det legges til rette for at elevene kan løse faglige utfordringer i både kjente og ukjente situasjoner og for at de må reflektere over ulike problemstillinger knyttet til faglig arbeid. Læreren og elevene skal være i dialog om kompetansen og utviklingen elevene viser i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk, og de skal få anledning til å prøve seg fram for å lære. Med utgangspunkt i kompetansen elevene viser, skal de få mulighet til å sette ord/tegn på hva de opplever at de får til, og hva de får til bedre enn tidligere. Læreren skal gi veiledning om videre læring og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke veiledningen for å utvikle sin kompetanse i faget, bearbeide egne tekster og utvikle utholdenhet i lesing av ulike tekster. Videre skal eleven kunne bruke veiledningen for å videreutvikle faglige kunnskaper og planlegge videre arbeid og progresjon i faget.

Standpunktvurdering

Standpunkt karakteren skal være uttrykk for den samlede kompetansen eleven har i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk ved avslutningen av opplæringen etter 10. trinn. Læreren skal planlegge og legge til rette for at elevene får vist kompetansen sin på varierte måter som inkluderer forståelse, refleksjon og kritisk tenkning, i ulike sammenhenger.

Læreren skal sette karakter i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk muntlig basert på den faglige, språklige og kulturelle kompetansen eleven har vist når eleven har kommunisert faglig innhold muntlig. Læreren skal sette karakter i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk skriftlig basert på den faglige, språklige og kulturelle kompetansen eleven har vist i et utvalg tekster i ulike sjangre og for ulike formål.

Kompetansemål og vurdering Vg 2 yrkesfaglige utdanningsprogram

Kompetansemål etter Vg yrkesfaglige utdanningsprogram

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- avlese / lytte til andre, bygge opp saklig argumentasjon og bruke retoriske appellformer i diskusjoner
- reflektere over et utvalg samiske fortellinger og sammenligne med tekster fra andre urfolk
- utforske hvordan samisk litteratur er knyttet til samisk kultur og identitet
- bruke relevant fagspråk til å presentere, gjøre rede for og dokumentere faglige emner og arbeidsprosesser fra eget utdanningsprogram
- kommunisere klart og forståelig i yrkesrelevante sjangre
- orientere seg i faglitteratur fra eget yrkesfaglig område for å finne, kombinere og vurdere relevant informasjon
- lese og reflektere over tekster fra fortid og nåtid
- lese og analysere nyere skjønnlitteratur
- skrive og utforme ulike tekster med god struktur og tekstbinding og mestre tegnsetting og rettskriving
- vurdere og bearbeide egne tekster ut fra tilbakemeldinger og faglige kriterier
- kombinere virkemidler og uttrykksformer kreativt i egen tekstskaping
- sammenligne særtrekk ved samisk med andre språk, inkludert tegnspråk, og bruke tradisjonelle samiske uttrykksmåter og terminologi i arbeid med fag
- utforske hvordan andre språk påvirker samisk og utvikle bevissthet om hvordan man tar vare på samiske språk
- gjøre rede for flerspråklighet og reflektere over sammenhengen mellom språk og identitet
- bruke tradisjonelle samisk terminologi i arbeid med fag
- vurdere og bruke ulike kilder på en kritisk, selvstendig og etterrettelig måte

Underveisvurdering

Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i faget. Elevene viser og utvikler kompetanse i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk på vg2 yrkesfaglige utdanningsprogram når de reflekterer over faglige emner og ulike tekster. Videre viser og utvikler de kompetanse når de utforsker faglige emner med kritisk bruk av kilder og presenterer dette med tale/ tegn

og skriftlige tekster med språk, struktur og sammenheng tilpasset sjanger og formål. De viser og utvikler også kompetanse når de bruker kunnskap om språket som system til å utforske og sammenligne språk, og når de reflekterer kritisk over egen og andres bruk av virkemidler.

Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst og kreativitet gjennom varierte arbeidsmåter der elevene får arbeide oppdagende og utforskende, både alene og i samarbeid med andre. Læreren og elevene skal være i dialog om elevenes utvikling i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk, og de skal få mulighet til å prøve seg fram. Med utgangspunkt i kompetansen elevene viser, skal de få mulighet til å sette ord eller tegn på hva de opplever at de får til, og reflektere over egen utvikling i faget. Læreren skal gi veiledning om videre læring og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke veiledningen for å videreutvikle muntlige og skriftlige ferdigheter i faget.

Standpunktvurdering

Standpunkt karakteren skal være uttrykk for den samlede kompetansen eleven har i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk ved avslutningen av opplæringen etter Vg2 yrkesfaglige utdanningsprogram. Læreren skal planlegge og legge til rette for at elevene får vist kompetansen sin på varierte måter som inkluderer forståelse, refleksjon og kritisk tenkning, i ulike sammenhenger.

Læreren skal sette karakter i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk basert på den samlede faglige, språklige og kulturelle kompetansen eleven har vist når eleven har kommunisert med tale/ tegn faglig innhold og basert på kompetansen eleven har vist i skriftlige tekster i ulike sjangre og for ulike formål.

Kompetansemål og vurdering Vg 1 studieforbereende utdanningsprogram

Kompetansemål etter Vg 1 studieforbereende utdanningsprogram

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- avlese / lytte til andre, bygge opp saklig argumentasjon og bruke retoriske appellformer i diskusjoner
- reflektere over et utvalg samiske fortellinger og sammenligne med tekster fra andre urfolk
- lese og reflektere over et utvalg av tekster fra fortid og samtid
- lese og analysere nyere skjønnlitteratur
- utforske hvordan samisk litteratur er knyttet til samisk kultur og identitet
- skrive og utforme ulike tekster med god struktur og tekstbinding og mestre tegnsetting og rettskriving
- vurdere og bearbeide egne tekster ut fra tilbakemeldinger og faglige kriterier

- kombinere virkemidler og uttrykksformer kreativt i egen tekstskaping
- sammenligne særtrekk ved samisk med andre språk, inkludert tegnspråk, og vise hvordan språklige møter kan skape språkendringer
- utforske hvordan andre språk påvirker samiske språk og utvikle bevissthet om hvordan man tar vare på samiske språk
- gjøre rede for flerspråklighet og reflektere over sammenhengen mellom språk og identitet
- bruke tradisjonell samisk terminologi i arbeid med fag
- vurdere og bruke ulike kilder på en kritisk, selvstendig og etterrettelig måte

Underveisvurdering

Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i faget. Elevene viser og utvikler kompetanse i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk på vg1 studieforbereende utdanningsprogram når de bruker kreativitet i utforming av tekster, og når de utforsker og reflekterer over faglige emner og ulike tekster. De viser og utvikler de kompetanse når de bruker kunnskap om samisk språk, samisk kultur og samisk samfunn når de reflekterer og utvikler ulike elevtekster. Videre viser og utvikler de kompetanse når de utforsker faglige emner med kritisk bruk av kilder og presenterer dette i muntlige tekster ved bruk av tale og/eller tegn og i skriftlige tekster med god struktur og sammenheng tilpasset sjanger og formål. Videre viser og utvikler elevene kompetanse når de bruker kunnskaper om språket som system til å utforske og sammenligne språk, og når de reflekterer kritisk over egen og andres bruk av virkemidler.

Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst og kreativitet gjennom varierte arbeidsmåter der elevene får arbeide oppdagende og utforskende, både alene og i samarbeid med andre. Læreren og elevene skal være i dialog om elevenes utvikling i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk, og de skal få mulighet til å prøve seg fram. Med utgangspunkt i kompetansen elevene viser, skal de få mulighet til å sette ord / tegn på hva de opplever at de får til, og reflektere over egen utvikling i faget. Læreren skal gi veiledning om videre læring og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke veiledningen for å videreutvikle kompetansen i faget og til å bearbeide egne tekster.

Kompetansemål og vurdering Vg 2 studieforbereende utdanningsprogram

Kompetansemål etter Vg 2 studieforbereende utdanningsprogram

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- avlese/lytte til og vurdere informasjon og argumentasjon og selv bruke ulike retoriske appellformer i samtaler og diskusjoner og skriftlig
- utforske tekster retorisk og estetisk og reflektere over noen temaer og verdier tekstene tar opp
- reflektere over retoriske appellformer og bruk av språklige virkemidler i tekster
- reflektere over likheter og forskjeller i ulike retoriske appellformer i samisk kultur

- analysere og drøfte hvordan samisk litteratur er knyttet til samisk kultur og samfunn
- lese et utvalg eldre tekster og samtale om dem i et språkhistorisk perspektiv
- lese et utvalg tekster i ulike sjangre og sette dem inn i en kulturhistorisk sammenheng
- utforske hvordan samisk litteratur samisk kultur og identitet
- skrive tekster i ulike sjangre som gjør rede for eller drøfter samiskfaglige emner
- reflektere over språkbruk i samfunnet og hvilke konsekvenser dette har for bevaring og utvikling av samiske språk
- drøfte vilkår og muligheter for flerspråklighet i skole, arbeidsliv og samfunn
- beskrive noen kjennetegn i de samiske språkene og sammenligne disse med eget språk

Underveisvurdering

Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i faget. Elevene viser og utvikler kompetanse i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk på vg2 studieforbereende utdanningsprogram når de kommuniserer med tegn og /eller tale og reflekterer over faglige emner og drøfter ulike tekster fra eldre og nyere tid. De viser og utvikler også kompetanse når de bruker kunnskaper om samisk språk, kultur og samfunn når de reflekterer over og selv skaper ulike typer tekster. Videre viser og utvikler de kompetanse når de utforsker faglige emner med kritisk bruk av kilder og presenterer tekster med god språkføring og god struktur og sammenheng tilpasset sjanger og formål. Videre viser og utvikler elevene kompetanse når de får anledning til å bruke faglige kriterier, tilbakemeldinger fra andre og kunnskap om språket som system til å utvikle egne tekster og til å sammenligne språk.

Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst ved at elevene får lage egne problemstillinger og arbeide kreativt og utforskende i faget. Læreren skal legge til rette for at elevene utvikler utholdenhet i større arbeider, enten det gjelder lesing av lengre tekster eller utforskende arbeid med faglige problemstillinger. Læreren og elevene skal være i dialog om elevenes utvikling i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk, og elevene skal få mulighet til å prøve seg fram. Med utgangspunkt i kompetansen elevene viser, skal de få mulighet til å sette ord eller tegn på hva de opplever at de får til, og reflektere over egen faglig utvikling. Læreren skal gi veiledning om videre læring og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke veiledningen for faglig utvikling.

Kompetansemål og vurdering Vg 3 studieforbereende utdanningsprogram

Kompetansemål etter Vg 3 studieforbereende utdanningsprogram

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- drøfte sammenhenger mellom språk, kultur og identitet i faglige samtaler
- analysere og tolke tekster fra samisk litteratur
- lese og reflektere over ulike teksttyper ut fra historisk kontekst og elevens egen samtid

- bruke fagkunnskaper og fagspråk både med tegn/tale og skriftlig
- skrive retoriske analyser og tolkninger av sakprosaetekster
- bruke kunnskap om språk, tekst og sjanger til å utforme ulike teksttyper gjennom ulike uttrykksformer
- skrive essay som utforsker og reflekterer over innhold i tekster
- mestre språkets formverk, syntaks og rettskriving i kommunikasjon og tekstskaping
- bruke faglitteratur, vurdere kilder kritisk og skrive fagartikler som greier ut om og drøfter samiskfaglige emner med etterrettelig kildebruk
- reflektere over hvordan ulike majoritetsspråk påvirker samisk, og over vilkårene for bruk av samisk før, nå og i framtiden
- utforske og samtale om situasjonen til samiske språk og om språkpolitikk gjennom ulike tider
- bruke noen tradisjonelle samiske uttrykksmåter og samisk terminologi i arbeid med fag
- reflektere over samisk språk og kultur i et urfolks- og minoritetsperspektiv
- vurdere, velge og bruke egnet språk- og kommunikasjonsteknologi ut fra behov og formål

Undervisvurdering

Undervisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i faget. Elevene viser og utvikler kompetanse i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk på vg3 studieforbereende utdanningsprogram når de bruker fagspråk i ulike kommunikasjonssituasjoner. De viser og utvikler også kompetanse når de analyserer, tolker og sammenligner ulike tekster, og når de utforsker og reflekterer over tekstene. Videre viser og utvikler de kompetanse når de bruker kunnskaper om samisk språk, kultur og samfunn når de reflekterer og selv produserer tekster i ulike sjangre og for ulike formål og mottakere. Videre viser og utvikler de kompetanse når de reflekterer over språk og tekst ved bruk av fagspråk, og når de uttrykker seg presist og nyansert og når de mestrer språklige formkrav.

Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst ved at elevene får arbeide kreativt og utforskende med faglige problemstillinger. Læreren skal legge til rette for at elevene utvikler kompetanse ved at de får anledning til å videreutvikle egne tekster ut fra faglige kriterier og kunnskap om språk og tekst. Læreren og elevene skal være i dialog om utviklingen elevene viser i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk. Elevene skal få mulighet til å prøve seg fram. Med utgangspunkt i kompetansen elevene viser, skal de få mulighet til å sette ord på hva de opplever at de får til, og reflektere over egen faglig utvikling. Læreren skal gi veiledning om videre utvikling og læring og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke veiledningen for å bearbeide og videreutvikle egne tekster og til å øke kompetansen i faget.

Standpunktvurdering

Standpunkt karakteren skal være uttrykk for den samlede kompetansen eleven har i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk ved avslutningen av opplæringen etter vg3 studieforbereende utdanningsprogram. Læreren skal planlegge og legge til rette for at elevene får vist kompetansen sin på varierte måter som inkluderer forståelse, refleksjon og kritisk tenkning, i ulike sammenhenger. Læreren

skal sette karakter i samisk som førstespråk muntlig basert på den faglige, språklige og kulturelle kompetansen eleven har vist når eleven har kommunisert faglig innhold muntlig og /eller tegn. Læreren skal sette karakter i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk skriftlig basert på den faglige, språklige og kulturelle kompetansen eleven har vist i et utvalg tekster i ulike sjangre.

Kompetansemål og vurdering Vg 3 påbygging til generell studiekompetanses

Kompetansemål Vg 3 påbygging til generell studiekompetanses

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- avlese/lytte til og vurdere informasjon og argumentasjon og selv bruke ulike retoriske appellformer i samtaler og diskusjoner og skriftlig
- utforske tekster retorisk og estetisk og reflektere over noen temaer og verdier tekstene tar opp
- reflektere over retoriske appellformer og bruk av språklige virkemidler i tekster
- reflektere over likheter og forskjeller i ulike retoriske appellformer i samisk kultur
- analysere og drøfte hvordan samisk litteratur er knyttet til samisk kultur og samfunn
- lese et utvalg eldre tekster og samtale om dem i et språkhistorisk perspektiv
- lese et utvalg tekster i ulike sjangre og sette dem inn i en kulturhistorisk sammenheng
- utforske hvordan samisk litteratur samisk kultur og identitet
- skrive tekster i ulike sjangre som gjør rede for eller drøfter samiskfaglige emner
- reflektere over språkbruk i samfunnet og hvilke konsekvenser dette har for bevaring og utvikling av samiske språk
- drøfte vilkår og muligheter for flerspråklighet i skole, arbeidsliv og samfunn
- beskrive noen kjennetegn i de samiske språkene og sammenligne disse med eget språk
- drøfte sammenhenger mellom språk, kultur og identitet i faglige samtaler
- analysere og tolke tekster fra samisk litteratur
- lese og reflektere over ulike teksttyper ut fra historisk kontekst og elevens egen samtid
- bruke fagkunnskaper og fagspråk både med tegn/tale og skriftlig
- skrive retoriske analyser og tolkninger av sakprosaetekster

- bruke kunnskap om språk, tekst og sjanger til å utforme ulike teksttyper gjennom ulike uttrykksformer
- skrive essay som utforsker og reflekterer over innhold i tekster
- mestre språkets formverk, syntaks og rettskriving i kommunikasjon og tekstskaping
- bruke faglitteratur, vurdere kilder kritisk og skrive fagartikler som greier ut om og drøfter samiskfaglige emner med etterrettelig kildebruk
- reflektere over hvordan ulike majoritetsspråk påvirker samisk, og over vilkårene for bruk av samisk før, nå og i framtiden
- utforske og samtale om situasjonen til samiske språk og om språkpolitikk gjennom ulike tider
- bruke noen tradisjonelle samiske uttrykksmåter og samisk terminologi i arbeid med fag
- reflektere over samisk språk og kultur i et urfolks- og minoritetsperspektiv
- vurdere, velge og bruke egnet språk- og kommunikasjonsteknologi ut fra behov og formål

Underveisvurdering

Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i faget. Elevene viser og utvikler kompetanse i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk på vg3 på bygging til generell studiekompetanse når de bruker fagspråk i ulike kommunikasjonssituasjoner. De viser og utvikler også kompetanse når de analyserer, tolker og sammenligner ulike tekster, og når de utforsker og reflekterer over tekstene. Videre viser og utvikler de kompetanse når de bruker kunnskaper om samisk språk, kultur og samfunn når de reflekterer og selv produserer tekster i ulike sjangre og for ulike formål og mottakere. Videre viser og utvikler de kompetanse når de reflekterer over språk og tekst ved bruk av fagspråk, og når de uttrykker seg presist og nyansert og når de mestrer språklige formkrav.

Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst ved at elevene får arbeide kreativt og utforskende med faglige problemstillinger. Læreren skal legge til rette for at elevene utvikler kompetanse ved at de får anledning til å videreutvikle egne tekster ut fra faglige kriterier og kunnskap om språk og tekst. Læreren og elevene skal være i dialog om utviklingen elevene viser i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk. Elevene skal få mulighet til å prøve seg fram. Med utgangspunkt i kompetansen elevene viser, skal de få mulighet til å sette ord på hva de opplever at de får til, og reflektere over egen faglig utvikling. Læreren skal gi veiledning om videre utvikling og læring og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke veiledningen for å bearbeide og videreutvikle egne tekster og til å øke kompetansen i faget.

Standpunktvurdering

Standpunkt karakteren skal være uttrykk for den samlede kompetansen eleven har i samisk som førstespråk ved avslutningen av opplæringen vg3 påbygging til generell studiekompetanse. Læreren skal planlegge og legge til rette for at elevene får vist kompetansen sin på varierte måter som inkluderer forståelse, refleksjon og kritisk tenkning, i ulike sammenhenger. Læreren skal sette karakter i samisk som førstespråk muntlig basert på den faglige, språklige og kulturelle kompetansen eleven har vist når eleven har kommunisert faglig innhold muntlig. Læreren skal sette karakter i samisk som førstespråk skriftlig basert på den faglige, språklige og kulturelle kompetansen eleven har vist i et utvalg tekster i ulike sjangre

Vurderingsordning

Standpunkt vurdering

Etter 10. trinn: Eleven skal ha én standpunktkarakter i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk.

Etter vg2 yrkesfaglige utdanningsprogram: Elevene skal ha én karakter i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk.

Etter vg3 studieforbereende utdanningsprogram: Elevene skal ha en standpunktkarakter i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk.

Etter vg3 påbygging til generell studiekompetanse: Elevene skal ha en standpunktkarakter i samisk som førstespråk for elever med tegnspråk

Eksamen for elever

Etter 10. trinn: Eleven kan trekkes ut til skriftlig eksamen i samisk som førstespråk. Eksamen skal ha forberedelsesdel. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt.

Etter vg2 yrkesfaglige utdanningsprogram: Eleven kan trekkes ut til skriftlig eksamen i samisk som førstespråk. Eksamen skal ha forberedelsesdel. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt.

Etter vg3 studieforbereende utdanningsprogram: Eleven skal opp til skriftlig eksamen i samisk som førstespråk. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt.

Etter vg3 påbygging til generell studiekompetanse: Eleven skal opp til skriftlig eksamen i samisk som førstespråk. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt.

Eksamen for privatister

Etter 10. trinn: Se gjeldende ordning for grunnskoleopplæring for voksne.

Etter vg2 yrkesfaglig utdanningsprogram: Privatisten skal opp til skriftlig eksamen i samisk som førstespråk. Eksamen skal ha forberedelsesdel. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt.

Etter vg3 studieforbereende utdanningsprogram: Privatisten skal opp til skriftlig eksamen i samisk som førstespråk. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt.

Etter vg3 påbygging til generell studiekompetanse: Privatisten skal opp til skriftlig eksamen i samisk som førstespråk. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt.